

АНАТОЛІЙ СВЯТОСЛАВОВИЧ СЛІПЧЕНКО,

кандидат юридичних наук,
Харківський національний університет внутрішніх справ,
кафедра цивільного права та процесу;

 <https://orcid.org/0000-0002-2439-4951>,

e-mail: slipchenkoanatolii@gmail.com;

СВЯТОСЛАВ ОЛЕКСАНДРОВИЧ СЛІПЧЕНКО,

доктор юридичних наук, професор,
Харківський національний університет внутрішніх справ,
кафедра цивільно-правових дисциплін;

 <https://orcid.org/0000-0001-8891-7152>,

e-mail: sviats66@gmail.com

ЦИФРОВА РІЧ ЯК «НОВИЙ» ОБ'ЄКТ «НОВИХ» ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Статтю присвячено теоретичному осмисленню та встановленню поняття цифрових речей як «нових» об'єктів «нових» цивільних правовідносин, яке пропонують увести до цивільного законодавства України. Очевидно, що в разі появи будь-яких нових об'єктів цивільних прав, які стали передумовою виникнення раніше невідомих відносин, існує потреба встановлення для таких благ відповідного правового режиму. В іншому разі цілий вид цивільних відносин залишиться не врегульованим, що негативно не лише позначиться на цивільному обороті, а й створить умови зростання кількості порушень суб'єктивних прав. Тому проаналізовано ті правовідносини, які виникають у «цифровому середовищі», а в юридичній літературі пропонують розглядати як нові, та досліджено об'єкти цивільних прав у таких правовідносинах. У результаті дослідження було зроблено висновок, що ті правовідносини, які виникають «у цифровому середовищі», повністю охоплюються вже відомими видами цивільних правовідносин та не є новими, якщо порівняти з тими, що вже існують, а цифрова річ не є новим об'єктом цивільних прав. Вона є лише новою та додатковою назвою вже давно відомих та навіть традиційних об'єктів цивільних прав, зокрема послуг, майнових прав, інформації, результатів інтелектуальної, творчої діяльності, оборотоздатних об'єктів особистих немайнових правовідносин тощо. Єдина особливість віртуальних об'єктів полягає в тому, що вони створюються та надаються за допомогою цифрових технологій, інтернет-ресурсу. Встановлено, що онлайн-обліковий запис взагалі не є об'єктом цивільних прав. Це лише результат фіксування даних у вигляді цифрового коду, які дозволяють комп'ютерному обладнанню ідентифікувати, розпізнавати певного користувача та межі його доступу до тих чи інших інтернет-ресурсів. Не є самостійним об'єктом цивільних прав і стійкий комп'ютерний (цифровий, електронний, програмний) код, який записаний у базі даних та розташований (зберігається) на сервері, – це лише запис.

Ключові слова: об'єкт цивільних прав, віртуальний актив, цифрова річ, інформація, результати інтелектуальної, творчої діяльності, інтернет-правовідносини, електронні правовідносини, ІТ-правовідносини.

Оригінальна стаття

ВСТУП. Авторами Концепції оновлення Цивільного кодексу України була висловлена думка, що з розвитком цивільного обороту перелік об'єктів цивільних прав, визначених Цивільним кодексом України, необхідно розширити. У зв'язку із цим теоретики права почали обговорювати коло об'єктів, за рахунок яких має розширитися згаданий перелік. Од-

ним з об'єктів цивільних прав, яким доповнили наявне коло, є цифрова річ¹.

¹ Про внесення змін до Цивільного кодексу України щодо розширення кола об'єктів цивільних прав : Закон України від 10.08.2023 № 3320-IX // База даних (БД) «Законодавство України / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3320-20> (дата звернення: 09.09.2023).

У юридичній літературі поява нового об'єкта обґрунтовується тим, що в умовах цифрового суспільства відбувається невинний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (Некіт, 2021). Останні настільки увійшли в повсякденне, професійне, творче життя людини, що виникло ціле цифрове середовище (Некіт, 2019). І в цьому середовищі сформувався новий вид правовідносин. Їх називають й інтернет-правовідносинами, і віртуальними правовідносинами, і цифровими правовідносинами, і електронними правовідносинами, й ІТ-правовідносинами тощо. Як зазначається в юридичній літературі, сутність та унікальність (особливість) таких правовідносин полягає в тому, що вони існують у кіберпросторі (Бааджи, 2017), лише в цифровому середовищі. Це сталося в результаті появи нових або навіть новітніх об'єктів цивільних прав, об'єктів, які раніше були невідомі цивілістиці. Особливість таких об'єктів, як стверджується в теорії права, полягає в тому, що вони перебувають лише в цифровому обороті та лише у цифровій формі¹.

Очевидно, що в разі появи будь-яких нових об'єктів цивільних прав необхідно їх дослідити та з'ясувати наявність відмінностей, які дозволяють виокремити такі блага в новий, самостійний вид. Адже природні властивості того чи іншого блага зумовлюють коло об'єктивно можливих і необхідних дій у межах суб'єктивних прав та обов'язків, тобто їхні властивості визначають зміст суб'єктивних прав та обов'язків (правовий режим). Тому, якщо дійсно виникло нове середовище і в ньому дійсно з'явилися нові об'єкти цивільних прав, існує нагальна потреба (актуальність) у встановленні для них відповідного правового режиму. В іншому разі ціла група (вид) цивільних відносин залишиться не регульованою, що не лише негативно позначиться на цивільному обороті, а й створить умови зростання кількості порушень суб'єктивних прав на такі нові об'єкти. Якщо ж у цифровому середовищі функціонують давно відомі (класичні, традиційні) об'єкти цивільних прав, які лише здаються новими, то встановлення для них нового правового режиму

¹ Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Цивільного кодексу України, спрямованих на розширення кола об'єктів цивільних прав»: від 13.10.2022 № 427д9/1-2022/173511 // БД «Законодавство України / ВР України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1507449> (дата звернення: 09.09.2023).

або поширення чинного, але відмінного від того, що був встановлений для таких об'єктів за межами цифрового середовища, потребує з'ясування доцільності та допустимості подібних новел, оскільки це може створити невизначеність у праві. А як відомо, невизначеність у праві порушує принцип верховенства права, закріпленого в Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (Brumărescu v. Romania, заява № 28342/95²; Amann v. Switzerland, заява № 27798/95³; Gawęda v. Poland, заява № 26229/95⁴) і у ст. 8 Конституції України⁵. Крім того, невизначеність змісту джерела права, зокрема того, що закріпило цифрові речі як об'єкти цивільних прав, ставить під сумнів правомірність застосування такого джерела.

З огляду на вищенаведене набувають актуальності наукові пошуки вирішення проблем правового регулювання цивільного обороту (Shyshka et al., 2022) цифрових речей, їх правового режиму, правової природи правовідносин, у яких об'єктом є цифрова річ. На шляху вирішення таких проблем передусім потрібно дослідити об'єкти цих відносин та встановити їх ступінь новизни, відмінність від уже відомих об'єктів цивільних прав. У подальшому це дозволить оцінити доцільність і наслідки введення запропонованого для них правового режиму.

МЕТА І ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. Метою статті є теоретичне осмислення та визначення поняття цифрових речей як «нових» об'єктів «нових» цивільних правовідносин.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання: 1) з'ясувати, чи дійсно в цифровому середовищі сформувався новий вид правовідносин, який раніше не існував; 2) встановити, що цифрові речі дійсно є

² Case of Brumărescu v. Romania (Application no. 28342/95), 28 October 1999 // HUDOC : сайт. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/rus/?i=001-58337> (дата звернення: 09.09.2023).

³ Case of Amann v. Switzerland (Application No. 27798/95), 16 February 2000 // HUDOC : сайт. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre/?i=001-58497> (дата звернення: 09.09.2023).

⁴ Case of Gawęda v. Poland (Application No. 26229/95), 13 January 1997 // HUDOC : сайт. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/ENG/?i=001-3442> (дата звернення: 09.09.2023).

⁵ Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // БД «Законодавство України / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 09.09.2023).

новими об'єктами і не охоплюються жодною з уже відомих груп об'єктів цивільних прав.

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ. Проблематика, що стосується цифрових речей, досліджувалась у працях як вітчизняних, так і зарубіжних учених. Зокрема, В. Логойда (2022) приділяв увагу такому об'єкту цивільних прав, як криптовалюта. Криптовалюту також досліджували Г. Хілеман і М. Раухс (2017). Але вона є лише одним із різновидів цифрових речей. Тому іншим різновидам було приділено недостатню увагу. Р. Майданик (2022) досліджував саме цифрові речі, їх поняття та правову природу. Він дійшов висновку, що положення Цивільного кодексу України про речі доцільно вдосконалити шляхом упровадження поділу речей на тілесні та безтілесні. До останніх, на його думку, необхідно відносити і цифрові речі, на які встановлюється режим речей. Водночас подібна позиція видається недостатньо аргументованою та суперечить вітчизняній концепції речових прав. Цифрові речі досліджував і Є. Мічурін (2022), який запропонував називати їх об'єктами цифрових технологій, що, на нашу думку, є доволі вдалою назвою. Проте, оминаючи суперечку про термінологію, зауважимо, що вчений також підтримав ідею поширення на ці блага режиму речових прав (права власності). А у своїй праці С. Халлер (2010), на нашу думку, не в достатній мірі приділив увагу самому поняттю цифрових речей. Крім того, під цифровими речами він пропонує розуміти навіть предмети матеріального світу, які продаються з використанням мережі Інтернет як віртуального майданчика. Але такий підхід заслуговує на критику. Адже він, по-перше, порушує співвідношення певних груп об'єктів цивільних прав (матеріальні та нематеріальні блага), по-друге, створює термінологічну невизначеність. К. Роуз, С. Елдрідж, Л. Чапін (2015) у своїй спільній праці приділили увагу огляду точок зору щодо цифрових речей та перспективам їх подальшого розвитку. Очевидно, що подібні праці мають великий пізнавальний характер. Водночас у роботі не достатньо проаналізували саму сутність розглядуваних «речей». Дж. Карклінс і В. Мантров (2021) досліджували місце договору для цифрових речей у латвійському договорному праві, але самі цифрові речі розглядалися лише дотично. Можна назвати й інших дослідників, які так чи інакше приділяли увагу таким об'єктам (Харитонов, Харитонova, 2017; Стахира, 2017; Саванець, Стахира, 2019; Тимошенко, 2020; Некіт, 2021; Тітова, 2021).

Водночас тема цифрових речей продовжує викликати дискусії. Серед причин таких

дискусій є те, що часто науковці по-різному розкривають зміст юридичного поняття цих об'єктів цивільних прав, використовують для цього різноманітну термінологію, зокрема технократичну, економічну (Haller, 2010); пропонують для них різні правові режими, неоднаково визначають поняття цивільного обороту (Slipchenko, 2018), а аргументація необхідності та доцільності появи нового об'єкта в цивільному законодавстві видається недостатньою. Не зменшилося напруження дискусій і з ухваленням Закону України «Про внесення змін до Цивільного кодексу України щодо розширення кола об'єктів цивільних прав» від 10 серпня 2023 р. № 3320-IX, який легалізував поняття цифрових речей та їхні правові режими.

Отже, цифрові речі як об'єкти цивільних правовідносин потребують подальшого теоретичного осмислення.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. Методологічно окреслені вище завдання були вирішені в такій послідовності: 1) встановлення того, що в цифровому середовищі дійсно сформувався новий вид правовідносин, який раніше не існував; 2) з'ясування того, що цифрові речі насправді є новими об'єктами і не охоплюються жодною з уже відомих груп об'єктів цивільних прав. Метод критичного мислення дозволив виявити коло тих правовідносин, які, як стверджується в юридичній літературі, виникають у цифровому середовищі та є новими. За допомогою аналізу запропонованого поняття цифрових речей, були встановлені його складові (елементи). А на основі подальшого синтезу виявлених елементів було встановлено дійсну сутність цифрових речей як об'єктів цивільних прав та в чому проявляється їх новизна. У роботі були використані й інші методи наукового дослідження.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ДИСКУСІЯ. Щодо нового виду цивільних правовідносин, які виникли у цифровому середовищі. Наявні теоретичні точки зору щодо сутності правовідносин, які виникають у цифровому середовищі (кіберпросторі, всесвітній інформаційно-когнітивній мережі Інтернет, електронній формі, сфері використання інформаційних технологій тощо), можна умовно поділити на дві групи. Прихильники першої стверджують, що розвиток суспільства, зростання новітніх інформаційних технологій стали передумовою появи нового виду правових відносин, зокрема відносин у мережі Інтернет (Ковалів та ін., 2021). І вони потребують окремого правового регулювання (Стахира, 2020). Зазначається, що інтернет-відносини – це новий тип суспільних відносин, які виникають, змінюються і

припиняються в кіберпросторі (Битяк, 2015; Бааджи, 2017). Прихильники другої точки зору вважають, що інтернет-правовідносини за своєю сутністю є типовими для цивільного права (Харитонов, Харитонova, 2017), тому вони повинні розглядатися як звичайні (Беляков, 2016) та вже давно відомі цивільному праву відносини, принаймні ті з них, які є інформаційними (Кохановська, 2017).

Ґрунтуючись на позиції вчених, які вважають, що всі види і типи приватних відносин, котрі виникають та функціонують у суспільстві між їх учасниками, є суспільними, такими, що об'єктивно (реально) існують, зауважимо, що в цифровому (віртуальному) середовищі (інтернет-середовищі, кібернетичному просторі тощо) навіть гіпотетично не можуть існувати якісь суспільні відносини (Баранов, 2013; Бааджи, 2017), як іноді стверджується в юридичній літературі (Прилипка та ін., 2013). Адже права та обов'язки (не фіксація, а права та обов'язки як такі) осіб, які вступають між собою у правовідносини щодо певного об'єкта цивільних прав, навіть створеного за допомогою цифрового середовища, перебувають зовні цього середовища. Тому і відносини між ними відбуваються зовні за допомогою цифрового середовища, а не в ньому. Наголосимо, що за допомогою, а не в ньому. Самі ж відносини – це зв'язок (взаємозв'язок, стосунки, взаємини) між особами, заснований на їхній взаємодії, співробітництві, тобто відносини є формою співіснування осіб. І твердження про те, що співіснування (існування) осіб відбувається в інтернет-середовищі, може сприйматись лише умовно, на побутовому рівні, подібно до того, як інколи говорять про телефонманів, що вони «живуть у телефоні». Інтернет-середовище слугує лише засобом (інструментом), за допомогою якого реалізуються суспільні відносини. Подібним засобом реалізації суспільних відносин можуть бути й інші технічні системи, наприклад пошта, телеграф, радіо, телефонний зв'язок тощо, або матеріальні носії, зокрема флешки, паперові документи тощо. Тому в юридичній літературі справедливо зауважується, що правового регулювання діяльності в інтернеті не може бути, оскільки в мережі Інтернет немає правовідносин, як їх немає в телефонній, телеграфній, радіо мережах.

Отже, правовідносини можуть виникати з використанням інтернет-простору та інтернет-технологій (Баранов, 2013), а не в них, не в цифровому середовищі. Наведене ставить під сумнів вивіреність твердження про те, що цифрове середовище, інтернет-простір стали передумовою появи нового виду цивільних

правовідносин. До того ж у цивільному праві середовище ніколи не було критерієм поділу цивільних правовідносин. Та навіть якщо визнати подібну класифікацію та існування цифрових правовідносин, то, використовуючи прийом аргументації, який у логіці та математиці називають «доведення до абсурду» (з лат. *reductiones ad absurdum*), необхідно визнавати й існування таких видів правовідносини, як поштові, телеграфні, телефонні, вербальні, паперові тощо. Адже вони також певною мірою залежать від середовища, в якому або за допомогою якого вони виникають, змінюються та припиняються. Очевидно, що подібна класифікація виглядатиме надуманою та хибною.

Видається, що недостатньо аргументованою виглядає думка про виникнення в цифровому середовищі нового виду правових відносин ще й тому, що всі цивільні правовідносини традиційно поділяються на особисті немайнові та майнові. І якщо в цифровому середовищі дійсно сформувався новий вид цивільних правовідносин, який раніше не існував, то прихильникам такої точки зору необхідно було б дійти висновку, що тепер до предмета цивільного права мають входити не лише особисті немайнові та майнові правовідносини, а й ті, що виникають у цифровому середовищі (цифрові, віртуальні, інтернет-правовідносини тощо). Причому згідно з правилами логічного поділу будь-якого поняття на види (типи) елементи розподілу, а в нашому випадку це окремі види правовідносин (особисті немайнові, майнові й ті, що існують у цифровому середовищі), повинні взаємно виключати один одного, тобто обсяги елементів поділу (кожен із видів правовідносин) не повинні перехрещуватися між собою. Інакше кажучи, кожен вид правовідносин, який утворився в результаті поділу, не повинен (не може) входити (повністю або частково) до жодного з уже відомих видів. В іншому разі новий вид правовідносин відсутній. Або, наприклад, якщо навіть виходити з того, що новий вид входить до групи лише майнових правовідносин, а останні, як відомо, поділяються на речові та зобов'язальні, то ті, що виникають у цифровому середовищі, мають утворювати третій вид. Водночас виникнення нових правовідносин у юридичній літературі обґрунтовується зазвичай лише виникненням нового середовища, в якому вони існують. Але що являє собою той новий вид правовідносин, який виникає у цифровому середовищі, він новий проти яких видів та в якій класифікації, прихильники такого підходу не розкривають.

Водночас, на думку О. Баранова (2013), всі приватні правовідносини, пов'язані з інтернетом,

поділяються на дві групи: 1) ті, що пов'язані безпосередньо зі створенням та обслуговуванням інтернет-мережі (телекомунікаційної мережі) як сукупності технічних та програмних засобів, призначених для їх подальшого використання; 2) ті, що пов'язані з використанням мережі Інтернет, інтернет-технологій та кінцевих пристроїв для реалізації різноманітних видів діяльності. Аналіз кожної з указаних груп дозволяє з'ясувати, які саме правовідносини наповнюють кожну з них, та оцінити, наскільки вони є новими для сучасного цивільного права України.

До першої групи, наприклад, належать правовідносини з обслуговування комп'ютерів, офісної техніки, створення та обслуговування локальних комп'ютерних мереж. Тому очевидно, що в цьому разі мають місце майнові, зокрема зобов'язальні, правовідносини з надання послуг або виконання робіт. Володіння та користування створеною сукупністю технічних засобів може відбуватись у межах зобов'язальних правовідносин (наприклад, орендних) або речових (наприклад, на праві власності). А розробка алгоритмів, комп'ютерних програм – це правовідносини інтелектуальної власності, правовідносини з розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності тощо. Отже, як можна помітити, всі правовідносини цієї групи не є новими для цивільного права.

До другої групи, наприклад, належать комерційна діяльність, дистанційна освіта, телемедицина, інтернет-банкінг, електронні послуги, електронний документообіг тощо. Очевидно, що в цьому разі також мають місце майнові правовідносини, зокрема підприємницькі, з надання послуг (освітніх, юридичних тощо), інформації, прав на результати інтелектуальної, творчої діяльності, інших прав.

Таким чином, ті правовідносини, які виникають у цифровому середовищі, повністю охоплюються вже відомими видами цивільних правовідносин та не є новими, якщо порівняти з уже наявними. Єдина їх особливість полягає в тому, що вони реалізуються з використанням інтернет-простору. Тому правове регулювання суспільних відносин, які реалізуються за допомогою мережі Інтернет, інтернет-технологій або в більш загальному випадку за допомогою телекомунікацій, не потребує докорінного перегляду правової доктрини, що існувала до інтернетівської епохи (Баранов, 2013). Крім того, як справедливо зазначається в юридичній літературі, використання термінів «середовище інтернету», «інтернет-середовище», «діяльність в інтернеті», «бізнес в інтернеті», «цифрове середовище» при дослі-

дженні правових проблем регулювання суспільних відносин, пов'язаних із використанням можливостей інтернету, є методологічно неправильним. Адже їх використання у праві «призводить до виникнення шкідливих ілюзій» щодо можливості існування якихось особливих інтернет-правовідносин (Баранов, 2013), відмінних навіть від цивільних, існування (регулювання) якогось виняткового «цифрового цивільного обороту» (Федосенко, 2022), про існування якоїсь іншої реальності (наприклад, віртуальної, цифрової), яка відрізняється від об'єктивної. На нашу думку, до таких же шкідливих ілюзій може призвести і використання термінів «інтернет-право», «електронне право», «цифрове право», «право віртуальної власності», «ІТ-право» тощо. Адже також може виникнути думка, що це якесь специфічне, надзвичайне, спеціальне право, яке існує паралельно цивільному, а це створюватиме невизначеність у праві.

Щодо цифрової речі як нового виду об'єктів цивільних прав. Якщо звернутися до поняття цифрової речі, яке запропоновано в Законі України «Про внесення змін до Цивільного кодексу України щодо розширення кола об'єктів цивільних прав» від 10 серпня 2023 р. № 3320-IX, то в загальному вигляді воно може бути подане таким чином: це благо, що створюється та існує виключно в цифровому середовищі та має майнову цінність. Подібне розуміння цифрових речей висловлене й у вітчизняній юридичній літературі (Майданик, 2022; Майданик, Майданик, Попова, 2022; Нєкіт, 2022).

І дійсно, якщо взяти до уваги запропоноване поняття цифрової речі та її обсяг (коло, складові), то це благо, на перший погляд, видається унікальним, новим, раніше невідомим цивільному праву. Водночас детальний аналіз самого поняття дозволяє дійти висновку, що об'єкт, який запропоновано називати цифровою річчю, не такий уже й новий для цивільного права, а скоріше навпаки. Так, до кола цифрових речей віднесені: віртуальний актив, цифровий контент та інші блага, що створюються та існують виключно в цифровому середовищі. Тобто передбачається відкритий перелік цифрових речей, до яких, зокрема, пропонують віднести онлайн-обліковий запис, гроші та цінні папери, що існують виключно в цифровій формі (Майданик, 2022).

Водночас відповідно до Закону України «Про віртуальні активи» віртуальний актив – це нематеріальне благо, що є об'єктом цивільних прав, має вартість і виражене сукупністю

даних в електронній формі¹. І як можна побачити, це поняття настільки всеосяжне, що може охоплювати принаймні такі вже відомі об'єкти цивільних прав, як: послуги, майнові права, інформація, результати інтелектуальної, творчої діяльності, оборотоздатні об'єкти особистих немайнових правовідносин тощо. Всі вони є нематеріальними благами (Сліпченко, 2015), мають майнову цінність, тобто можуть бути оцінені в грошах (Сліпченко, 2013). Єдина особливість віртуальних активів полягає в тому, що вони створюються та надаються за допомогою інтернет-технологій, телекомунікацій, інтернет-ресурсу. Але ж і послуги, майнові права, інформація, результати інтелектуальної, творчої діяльності, оборотоздатні об'єкти особистих немайнових правовідносин можуть бути виражені сукупністю певних даних в електронній формі, наприклад сукупністю даних про характер послуги (опис послуги), про майнову цінність (вартість) цього блага, про результати інтелектуальної, творчої діяльності, як і сам результат – інформація. Це може бути і зміст консультації тощо. Як зазначається в юридичній літературі, дефініція «віртуальні активи» також може охоплювати такі об'єкти цивільних прав, як бездокументарні цінні папери, електронні гроші (Кудь, 2020), які існують у цифровій та безготівковій формах². Причому бездокументарні цінні папери, безготівкові гроші існують (фіксуються, обраховуються) тільки в цифровій формі. І в цьому разі навіть немає потреби пояснювати, що названі нематеріальні майнові блага вже давно відомі цивільному праву. У цих різновидів цифрових речей, незалежно від того, становлять вони різновид віртуальних активів чи самостійний вид цифрових речей, буде відсутня навіть якась особливість, якщо порівняти з об'єктами, що вже відомі цивільному праву.

Отже, віртуальний актив як складова поняття цифрової речі охоплює собою не нові, а вже давно відомі об'єкти цивільного права, які отримують лише додаткову назву. Наголосимо додаткову, а не на зміну тієї, що вже існує.

¹ Про віртуальні активи : Закон України від 17.02.2022 № 2074-IX // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20> (дата звернення: 09.09.2023). Не набрав чинності.

² Щодо законопроектів реєстр. № 6447 від 17 грудня 2021 року : лист Міністерства юстиції України від 10.02.2022 № 17288/1039-1-22/8.1.1 // Урядовий портал : сайт. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/bills_documents/document-3123174.pdf (дата звернення: 09.09.2023).

Принаймні так це сформульовано в легальному визначенні віртуальних активів. Сам же термін «актив» не є цивільно-правовим. Він є економічним терміном і позначає суто економічну категорію, яка є одиницею бухгалтерського обліку. Водночас те, що в економіці та бухгалтерії називають активом, у цивільному праві охоплюється поняттям майно, принаймні такою його частиною, як окрема річ, сукупність речей та майнові права. Тому, на нашу думку, уведення до цивільного права додаткового та чужорідного терміна «актив», при тому, що в цивілістиці вже є такі спеціальні цивільно-правові терміни, як «майно», «речі», «майнові права», для позначення того ж самого, порушує принцип «Бритви Оккама». Для наочної ілюстрації останнього твердження уявімо собі, як буде розкриватися поняття «віртуальний актив» у підручниках, посібниках, наукових статтях, монографіях тощо. Візьмемо на себе сміливість припустити, що воно може виглядати таким чином: «віртуальний актив – це нематеріальне благо, яке...», «до віртуального активу належать такі види майна...», «віртуальний актив – це майно, яке...», «віртуальним активом є таке майно...» тощо. Тобто штучно уведене економічне, чужорідне для цивільного права поняття все одно буде визначатися через спеціальні цивільно-правові поняття (терміни, категорії).

Ще одним різновидом цифрової речі є цифровий контент. Відповідно до п. 1 ст. 2 Директиви Європейського Парламенту і Ради про деякі аспекти, що стосуються договорів постачання цифрового контенту та цифрових послуг (від 20 травня 2019 р. № 2019/770)³, п. 6 ст. 2 Директиви Європейського Парламенту і Ради про деякі аспекти, що стосуються договорів про продаж товарів, про внесення змін до Регламенту (ЄС) 2017/2394 і Директиви 2009/22/ЄС та про скасування Директиви 1999/44/ЄС (від 20 травня 2019 р. № 2019/771)⁴

³ Directive (EU) 2019/770 of the European Parliament and of the Council of 20 May 2019 on certain aspects concerning contracts for the supply of digital content and digital services // EUR-Lex : сайт. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/770/oj> (дата звернення: 09.09.2023).

⁴ Директива Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2019/771 від 20 травня 2019 року про деякі аспекти, що стосуються договорів про продаж товарів, про внесення змін до Регламенту (ЄС) 2017/2394 і Директиви 2009/22/ЄС та про скасування Директиви 1999/44/ЄС // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_026-19 (дата звернення: 09.09.2023).

цифровим контентом є дані, що створені та надані в цифровій формі. Такими даними можуть бути комп'ютерні програми, мобільні додатки, аудіовізуальні файли, відео, ігри, музика чи тексти, незалежно від того, доступ до них відбувається через завантаження чи потокову передачу (Саванець, Стахира, 2019).

Таким чином, попри твердження, що цифровий контент є новим економічним благом XXI століття (Саванець, Стахира, 2019), можна помітити, що його поняття охоплює вже такі відомі об'єкти цивільних прав, як інформація, твори науки, літератури та мистецтва, об'єкти суміжних прав, зображення фізичної особи тощо. Очевидно, що поєднання різних елементів вказує на те, що він є складним об'єктом, але не «новим економічним благом XXI століття». Єдина особливість цифрового контенту полягає у способах його фіксації (об'єктивності) та поширення. Перше відбувається в цифровому (електронному) вигляді (формі), друге – спеціальними каналами для експлуатації за допомогою цифрових пристроїв: комп'ютерів, планшетів, смартфонів. Тому, наприклад, вірш, записаний на папері, камені, флешці чи в комп'ютері, не перестає бути об'єктом авторського права. Або інший приклад. Наукова стаття, поширена за допомогою паперового носія (журналу) чи спеціальними каналами для експлуатації за допомогою цифрових пристроїв, не перестає бути твором науки.

Отже, цифровий контент як складова поняття «цифрова річ» також охоплює вже давно відомі об'єкти цивільного права, а форма об'єктивності та спосіб поширення інформації, творів науки, літератури та мистецтва, не змінює їх сутності (Сліпченко А., 2023).

У Проекті Закону про внесення змін та доповнень до Цивільного кодексу України, спрямованих на розширення кола об'єктів цивільних прав від 20 грудня 2021 р.¹ Пояснювальною запискою до проекту Закону України «Про внесення змін до Цивільного кодексу України, спрямованих на розширення кола об'єктів цивільних прав»² та сучасній юриди-

чній літературі пропонується до цифрових речей віднести й онлайн-обліковий запис (Майданик, 2022).

Водночас нами раніше вже обґрунтовувалася думка про те, що онлайн-обліковий запис взагалі не є об'єктом цивільних прав. Це лише запис, результат фіксування даних у вигляді цифрового коду, які дозволяють комп'ютерному обладнанню ідентифікувати, розпізнавати певного користувача та межі його доступу до тих чи інших інтернет-ресурсів (Сліпченко С., 2023).

Окремо хотілося б зазначити, що в юридичній літературі часто йдеться про те, що самі терміни «віртуальна реальність», «віртуальна власність» і, як наслідок, «віртуальні» або «цифрові речі» з'явилися завдяки створенню комп'ютерних ігор. Гравець у таких комп'ютерних іграх відчуває себе одним із персонажів, що існують у віртуальному світі, віртуальній реальності, іноді повністю ототожнюючи себе з ними (Баранов, 2013). Створення у грі різноманітних віртуальних предметів, цифрових (віртуальних) речей, які мають значну цінність, і можливість їх набуття викликала зацікавленість у придбанні таких об'єктів (Некіт, 2019). Це можуть бути віртуальні земельні ділянки, одяг, зброя, інструмент, спеціальні можливості, додаткове життя тощо. Причому їх набуття може передбачати оплату як ігровими грошима (особлива «валюта» певної гри), так і реальними грошима в готівковій або безготівковій формах.

Поступово віртуальні предмети, цифрові (віртуальні) речі у віртуальній реальності (у комп'ютерних іграх) почали сприйматися (уявлятися) користувачами (гравцями) комп'ютерних ігор як звичайні (традиційні) об'єкти права власності (Горобець, Майсун, 2021). Видається, що подібні відчуття, сприйняття, уявлення гравцями комп'ютерних ігор віртуальних предметів, цифрових (віртуальних) речей як матеріальних благ (речей) і послугували передумовою виникнення точки зору про існування права віртуальної власності, яке розглядається деякими правниками різновидом права власності на віртуальні предмети. Її прихильники вважають, що центральною для функціонування сучасної онлайн-гри є система власності з усіма її традиційними рисами, правами, можливістю переходу права

¹ Проект Закону про внесення змін та доповнень до Цивільного кодексу України, спрямованих на розширення кола об'єктів цивільних прав : від 17.12.2021 № 6447 / ініціатори І. Р. Калаур, І. П. Фріс, С. А. Вельможний та ін. // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/38588> (дата звернення: 09.09.2023).

² Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Цивільного кодексу України, спрямованих на розширення кола

об'єктів цивільних прав» : від 15.12.2021 № 427д9/1-2021/392067 // БД «Законодавство України» // ВР України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1110892> (дата звернення: 09.09.2023).

власності як речового права, що дозволяє підтримувати торгівлю цими майновими активами (Lastowka, Hunter, 2004). Сьогодні стверджується, що правовий режим віртуальних речей в онлайн-іграх може (повинен) застосовуватися і до інших цифрових об'єктів (Lastowka, Hunter, 2004; Некіт, 2019; Тимошенко, 2020; Горобець, Майсун, 2021).

Водночас аргументація наведеної точки зору видається не лише слабкою, а й такою, що базується на підміні певних понять.

По-перше, комп'ютерна гра – це комп'ютерна програма. А відповідно до п. 26 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» комп'ютерна програма – набір інструкцій у вигляді слів, цифр, кодів, схем, символів чи в будь-якому іншому вигляді, виражених у формі, придатній для зчитування комп'ютером (настільним комп'ютером, ноутбуком, смартфоном, ігровою приставкою, смарт-телевізором тощо), які приводять його у дію для досягнення певної мети або результату, зокрема операційна система, прикладна програма, виражені у вихідному або об'єктному кодах¹. Інакше кажучи, комп'ютерна програма – це набір певних кодів (символів), виражених у формі, придатній для зчитування комп'ютером, які приводять його у дію для досягнення певної мети або результату, вираженого у вихідному або об'єктному кодах.

Якщо йдеться про комп'ютерну гру, то вона є комп'ютерною програмою, яка приводить комп'ютер у дію для досягнення певної мети або результату, вираженому у вихідному коді. Вихідний код – це той код, який може прочитати людина. У грі таким вихідним кодом зазвичай є візуалізована рухома картинка, на рух якої може впливати гравець. І те, що гравець вважає віртуальними земельними ділянками, одягом, зброєю, є лише частиною комп'ютерної програми. Їх «придбання» – це лише зміна роботи програми, результат якої візуалізується в найзручніший для людини спосіб. Причому не важливо, що така зміна відбувається за рахунок ігрових (особлива «валюта» певної гри) або реальних грошей. Вони лише забезпечують можливість доступу до тих чи інших змін роботи програми.

По-друге, доволі дивно виглядає покладення в основу обґрунтування розглядуваної правової точки зору відчуття, сприйняття,

уявлення користувачів комп'ютерних ігор. Не применшуючи розумові здібності гравців, по-перше, частина з них є неповнолітніми; по-друге, не всі повнолітні мають вищу освіту; по-третє, не всі, хто має вищу освіту, отримали юридичну освіту; по-четверте, не всі, хто отримав юридичну освіту, досліджували об'єкти цивільних прав і природу цифрових речей зокрема. І тому їх відчуття, сприйняття, уявлення ще не свідчать про те, що вони відповідають дійсності, правовій природі того чи іншого правового явища. Якщо провести аналогію, то це подібно до того, якби лікар визначав захворювання пацієнта, ґрунтуючись не на власних знаннях, а на уявленнях про хворобу самим хворим. Адже, наприклад, незалежно від того, чи розрізняє або ототожнює бухгалтер договори купівлі-продажу та оренди, для правника це різні договори. Незалежно від того, що пересічна людина, яка дивиться, наприклад, на картину І. Айвазовського «Запорожці пишуть листа турецькому султанові», уявляє собі, що дивиться на козаків та сприймає їх як справжніх, з точки зору права він дивиться на матеріальний носій (полотно, на якому в певній послідовності залишені сліди від фарби), а образи козаків виникають (відтворюються) лише в його уяві. І дивно було б, якби юрист, покладаючи в основу уявлення поціновувача мистецтва, почав ототожнювати справжню людину із зображеною на полотні.

З метою підсилення аргументації зробленого висновку знову застосуємо такий прийом логіки, як доведення до абсурду. Для цього сформулюємо спочатку вихідне твердження. Воно може бути подане в такому вигляді: щоб визнати право власності центральною системою функціонування онлайн-гри, достатньо лише уявлень (сприйняття) гравцями цифрових (віртуальних) предметів як звичайних (традиційних) об'єктів права власності, як матеріальних благ (речей). Якщо таке твердження правильне, то за аналогією сприйняття гравцем себе як одного з персонажів гри та ототожнення інших персонажів з людьми, які живуть у віртуальній реальності, також має бути достатнім, щоб визнати, наприклад, життя персонажів життям звичайних людей, а значить і визнати за персонажами їхнє право на життя. Адже, якщо нічого не заважає розглядати віртуальні (уявні) речі як реальні предмети матеріального світу, то, видається, тоді й віртуальне життя персонажа можна розглядати як реальне життя людини. Тоді в такому жанрі комп'ютерних ігор, як шутер («стрілялки»), за вбивство одним персонажем іншого

¹ Про авторське право і суміжні права : Закон України від 01.12.2022 № 2811-IX // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20> (дата звернення: 09.09.2023).

має наступати кримінальна відповідальність для гравця-«вбивці». Якщо ж останнє твердження є хибним (абсурдним), то й перше має сприйматися як хибне. А те, що останнє твердження є абсурдним, навіть не викликає сумнівів.

По-третє, той факт, що віртуальні предмети, цифрові (віртуальні) речі в комп'ютерних іграх почали сприйматися (уявлятися) гравцями комп'ютерних ігор як звичайні (традиційні) речі, не змінює самої суті таких віртуальних предметів. Вони є звичайною комп'ютерною симуляцією нашого світу, але не є його частиною. Вони мало чим відрізняються від тих предметів, які людина бачить уві сні, під час фантазмів або марення (Харитонов, 2018). І незалежно від того, як собі уявляє (сприймає) особа те, що вона побачила (відчула) уві сні, під час фантазмів або марення, це лише сні, марення та фантазми. Подібна ситуація виникає, наприклад, і в імерсивному театрі (одна з популярних форм сучасного інтерактивного сценічного мистецтва), де глядача намагаються «занурити» в події, що розгортаються на сцені під час вистави. Глядач стає учасником імерсивної постановки та вживається в роль. Проте це зовсім не свідчить, що події на сцені є частиною його реального життя і перестають бути частиною постановки.

В обґрунтування реальності цифрових речей у юридичній літературі інколи стверджується, що віртуальна власність, а по суті цифрова річ – це стійкий комп'ютерний (цифровий, електронний, програмний) код (Fairfield, 2005; Blazer, 2006; Булеца, 2022), який записаний у базі даних та розташований (зберігається) на сервері (у віддаленій ресурсній системі) (Lastowka, Hunter, 2004; Blazer, 2006). Віртуальна власність – це реєстровий запис (Донець, 2022), що є сукупністю символів, які інколи навіть не призначені для обробки та перетворення на знання. Унаслідок цього такий код (сукупність символів), який є інформацією лише за формою, а не за змістом, набуває специфічних властивостей (Некіт, 2021). До речі, представники цієї точки зору намагаються таким чином розкрити сутність криптовалюти як нового об'єкта цивільних прав.

Аналіз наведеної точки зору та її аргументації дозволяє погодитись із тим, що сукупність цифрових (електронних) знаків (символів, позначень) як код дійсно є інформацією лише за формою, а не за змістом. Але подібну функцію виконують сукупності: літер при кодуванні (написанні) тексту на папері; нот при кодуванні мелодії на папері; звуків, жестів, міміки в процесі розмови; вертикальних смуг

та цифр у штриховому коді; точок і тире в азбуці Морзе; позначень (символів, знаків), зроблених у певному порядку фарбами на полотні (папері або дерев'яній дошці) при кодуванні (написанні) твору образотворчого мистецтва, тощо. І незалежно від того, призначений код для обробки й перетворення його на знання чи не призначений, незалежно від способу кодування (цифровий (електронний), вербальний, літеральний, за допомогою абетки Морзе тощо), засобів (нулі та одиниці, зафіксовані через коливання електричного струму, звуку, літери, точки і тире, ноти, знаки (символи, позначення), залишені фарбою на полотні) та незалежно від форми носія, суть самого коду не змінюється.

Тому, якщо цифровою річчю (віртуальною власністю) визнавати стійкий комп'ютерний (цифровий, електронний, програмний) код (Fairfield, 2005; Blazer, 2006; Булеца, 2022), який записаний у базі даних та розташований (зберігається) на сервері (у віддаленій ресурсній системі) (Lastowka, Hunter, 2004; Blazer, 2006), то за аналогією і сукупність літер, за допомогою якої кодуються тексти на папері, необхідно визнавати власністю, наприклад літеральною, або вести мову про літеральну річ. Аналогічно мали б з'явитись нотні речі, вербальні тощо. Якщо ж висновок про появу літеральних, нотних, вербальних та інших подібних речей виглядає алогічним, то й твердження про те, що стійкий комп'ютерний (цифровий, електронний, програмний) код є віртуальною власністю (цифровою річчю), на нашу думку, має сприйматися подібним чином. Тому вважаємо, що цифровий (електронний) код взагалі не є об'єктом цивільних прав.

ВИСНОВКИ. У процесі дослідження цифрових речей як «нових» об'єктів «нових» цивільних правовідносин була виявлені їх сутність, природа та новизна.

1. Встановлено, що ті правовідносини, які виникають «у цифровому середовищі» повністю охоплюються вже відомими видами цивільних правовідносин та не є новими, якщо порівняти з тими, що вже існують. Тому правове регулювання суспільних відносин, які мають місце та реалізуються за допомогою мережі Інтернет, інтернет-технологій або, узагальнено, за допомогою телекомунікацій, не потребує докорінного перегляду правової доктрини.

2. Виявлено, що використання термінів «середовище інтернету», «інтернет-середовище», «діяльність в інтернеті», «бізнес в інтернеті», «цифрове середовище», «віртуальне середовище» при дослідженні правових проблем регулювання суспільних відносин,

пов'язаних із використанням можливостей інтернету, та описанні результатів такого дослідження є некоректним та навіть шкідливим. Адже їх використання може призвести до виникнення ілюзій щодо існування правовідносин у цифровому (віртуальному, електронному, інтернет) середовищі. Цивільні правовідносини виникають не в цифровому середовищі, а можуть бути лише пов'язані з його використанням (інтернету, інтернет-простору, інтернет-технологій). До таких же шкідливих ілюзій може привести й використання термінів «інтернет-право», «електронне право», «цифрове право», «право віртуальної власності», «ІТ-право» тощо. Може виникнути думка, що це якесь специфічне, надзвичайне, спеціальне право, яке існує паралельно з цивільним. Використання вищенаведених термінів потенційно створює передумови для виникнення невизначеності у праві.

3. З'ясовано, що цифрова річ не є новим об'єктом цивільних прав, а лише нова та додаткова назва вже давно відомих і навіть традиційних об'єктів цивільних прав. Такий висновок базується на аналізі складових (елементів), які так чи інакше запропоновано включати до поняття цифрових речей.

Встановлено, що поняття віртуального активу як складової поняття «цифрова річ» настільки всеосяжне, що об'єднує такі відомі цивільному праву об'єкти, як послуги, майнові права, інформація, результати інтелектуальної, творчої діяльності, оборотоздатні об'єкти особистих немайнових правовідносин тощо. Єдина особливість віртуальних активів полягає в тому, що вони створюються та надаються за допомогою цифрових технологій, інтернет-ресурсу.

З'ясовано, що цифровий контент як складова поняття «цифрова річ» також охоплює

вже давно відомі об'єкти цивільного права. Зокрема, такими є інформація, твори науки, літератури та мистецтва, об'єкти суміжних прав, зображення фізичної особи тощо. Єдина особливість цифрового контенту полягає у способі його фіксації (об'єктивації) та поширення. Перше відбувається в цифровому (електронному) вигляді (формі), друге – спеціальними каналами для експлуатації за допомогою цифрових пристроїв: комп'ютерів, планшетів, смартфонів. Водночас форма об'єктивації та спосіб поширення не змінює сутності традиційних (давно відомих) об'єктів цивільних прав.

Обґрунтовано, що онлайн-обліковий запис взагалі не є об'єктом цивільних прав. Це лише результат фіксування даних у вигляді цифрового коду, які дозволяють комп'ютерному обладнанню ідентифікувати, розпізнавати певного користувача та межі його доступу до тих чи інших інтернет-ресурсів. Не є самостійним об'єктом цивільних прав і стійкий комп'ютерний (цифровий, електронний, програмний) код, який записаний у базі даних та розташований (зберігається) на сервері.

Водночас зроблені висновки зовсім не свідчать, що відносини, які реалізуються за допомогою цифрових телекомунікацій, взагалі не можуть мати певної специфіки та особливостей. І така специфіка та особливості, якщо вони будуть виявлені, не можуть не враховуватися при правовому регулюванні відносин, що реалізуються за допомогою мережі Інтернет. Наведе вказує на необхідність проведення більш глибоких подальших досліджень у цьому напрямі. Зокрема, виникає потреба виявити наявність або відсутність впливу цифрової (електронної) форми вже відомих об'єктів цивільних прав на їхній правовий режим та специфіку цивільного обороту таких благ.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Бааджи Н. П. Правова природа правовідносин у мережі Інтернет. *Часопис цивілістики*. 2017. Вип. 22. С. 112–116.
2. Баранов А. А. Інтернет: объект правоотношений и предмет регулирования : монография. Киев : Ред. журн. «Право України» ; Харьков : Право, 2013. 144 с.
3. Беляков К. І. Понятійні та методологічні основи регулювання нових типів інформаційних відносин: «віртуальні правовідносини». *Lex Portus*. 2016. № 2. С. 47–63.
4. Битяк О. Ю. Правове регулювання суспільних відносин, пов'язаних із використанням мережі Інтернет. *Проблеми законності*. 2015. Вип. 129. С. 198–207.
5. Булеца С. Б. Віртуальне майно у метавсесвіті як об'єкт цивільних прав. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2022. Вип. 72, ч. 1. С. 126–133. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.72.21>.
6. Горобець Н. О., Майсун І. В. Віртуальні об'єкти, їх місце в інституті права власності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 5. С. 52–54. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-5/11>.
7. Донець А. Г. Договір зберігання віртуальних активів (Crypto Custody) за законодавством України. *Теорія і практика правознавства*. 2022. Вип. 2 (22). С. 40–63. DOI: <https://doi.org/10.21564/2225-6555.2022.2.267943>.

8. Ковалів М., Єсімов С., Скриньковський Р., Красницький І., Мазур Ю., Гарасим П., Князь С. Особливості правових відносин, які виникають в мережі Інтернет. *Path of Science*. 2021. Vol. 7, No. 3. Pp. 1001–1007. DOI: <https://doi.org/10.22178/pos.68-4>.
9. Кохановська О. В. Приватно-правове розуміння інформаційних відносин в Україні. *Часопис цивілістики*. 2017. Вип. 22. С. 128–133.
10. Кудь А. А. Феномен віртуальних активів: економіко-правовий аспект. *International Journal of Education and Science*. 2020. Vol. 3, No. 3. Pp. 30–42. DOI: <https://doi.org/10.26697/ijes.2020.3.3>.
11. Логойда В. М. Криптовалюти як об'єкт цивільних прав: порівняльно-правовий аналіз : дис. ... канд. юрид. наук : 082. Ужгород, 2022. 282 с.
12. Майданик Р. А. Цифрова річ: поняття та правова природа // Актуальні проблеми інтелектуального, інформаційного, ІТ та Інтернет права : матеріали Шостої всеукр. наук.-практ. конф. (м. Львів, 29 верес. 2022 р.) / Львів. нац. ун-т внутр. ім. І. Франка, Наук.-дослід. ін-т інтелект. власності Нац. акад. правових наук України. Львів : Юрид. ф-т Львів. нац. ун-ту ім. І. Франка, 2022. С. 181–186.
13. Майданик Р. А., Майданик Н. І., Попова Н. Р. Цифрові речі. Право України на шляху до широкого розуміння речі. *Scientia*. 2022. Vol. 1. Pp. 84–88.
14. Мічурін Є. Об'єкти цифрових технологій та їхнє правове регулювання. *Copernicus Political and Legal Studies*. 2022. Vol. 1, Iss. 3. Pp. 22–29. DOI: <https://doi.org/10.15804/CPLS.2022.3.03>.
15. Некіт К. Г. Віртуальні активи як різновид цифрових речей. *Часопис цивілістики*. 2022. Вип. 45. С. 53–57. DOI: <https://doi.org/10.32837/chc.v0i45.466>.
16. Некіт К. Г. Особливості змісту та здійснення права віртуальної власності. *Часопис цивілістики*. 2019. Вип. 32. С. 86–92.
17. Некіт К. Г. Цифрові дані та інформація як об'єкти права власності. *Часопис цивілістики*. 2021. Вип. 42. С. 38–43. DOI: <https://doi.org/10.32837/chc.v0i42.433>.
18. Правове регулювання інноваційних відносин : монографія / С. М. Прилипко, А. П. Гетьман, Ю. Є. Атаманова та ін. Харків : Юрайт, 2013. 688 с.
19. Саванець Л. М., Стахира Г. М. Цифровий контент як об'єкт авторського права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2019. Вип. 59, т. 1. С. 167–170. DOI: <https://doi.org/10.32782/2307-3322.59-1.35>.
20. Сліпченко А. С. Цивільний оборот цифрового контенту // Проблеми цивільного права та процесу : тези доп. учасників наук.-практ. конф., присвяч. 98-й річниці від дня народження О. А. Пушкіна (м. Вінниця, 19 трав. 2023 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; Харків. обл. осередок Всеукр. громад. орг. «Асоціація цивілістів України», Наук. парк «Наука та безпека». Вінниця : ХНУВС, 2023. С. 341–345.
21. Сліпченко С. О. Онлайновий обліковий запис у цивільному праві України // Проблеми цивільного права та процесу : тези доп. учасників наук.-практ. конф., присвяч. 98-й річниці від дня народження О. А. Пушкіна (м. Вінниця, 19 трав. 2023 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; Харків. обл. осередок Всеукр. громад. орг. «Асоціація цивілістів України», Наук. парк «Наука та безпека». Вінниця : ХНУВС, 2023. С. 91–96.
22. Сліпченко С. О. Особисті немайнові правовідносини щодо оборотоздатних об'єктів : монографія. Харків : Діса плюс, 2013. 552 с.
23. Сліпченко С. О. Система нематеріальних об'єктів цивільного права // Актуальні проблеми приватного права : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 93-й річниці з дня народж. д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. АН УРСР В. П. Маслова (Харків, 27 лют. 2015 р.) / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Каф. цивіл. права, Нац. акад. прав. наук України, Харків. обл. осередок Всеукр. громад. орг. «Асоціація цивілістів України». Харків : Право, 2015. С. 61–64.
24. Стахира Г. М. Цивільно-правове регулювання обігу цифрового контенту : дис. ... д-ра філософії : 081. Тернопіль, 2020. 236 с.
25. Стахира Г. Речово-правові проблеми природи цифрового контенту. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 11. С. 55–58.
26. Тимошенко Є. А. Проблема визначення права віртуальної власності як об'єкта правовідносин. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 3. С. 264–267. DOI: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.3.2020.47>.
27. Тітова Г. Розрахункові відносини в сфері електронної комерції. Хмельницький, 2021. 196 с.
28. Федосенко Н. А. Використання цифрових технологій у цивільних правовідносинах. *Часопис цивілістики*. 2022. № 45. С. 69–74. DOI: <https://doi.org/10.32837/chc.v0i45.469>.
29. Харитонов Є. О. Вітчизняна концепція права власності перед викликами інформаційного суспільства. *Часопис цивілістики*. 2018. Вип. 29. С. 82–88.
30. Харитонов Є. О., Харитонova О. І. «Інтернет-відносини» та «Інтернет-правовідносини»: до визначення поняття і сутності. *Університетські наукові записки*. 2017. № 3. С. 27–38.
31. Blazer C. The five indicia of virtual property. *Pierce Law Review*. 2006. Vol. 5. Pp. 137–161.

32. Fairfield J. Virtual property. *Boston University Law Review*. 2005. Vol. 85. Pp. 1047–1102.
33. Haller S. The Things in the Internet of Things // Poster paper presented at Internet of Things 2010 Conference (November 29 – December 1, 2010). Tokyo, Japan. URL: https://www.researchgate.net/publication/228488111_The_Things_in_the_Internet_of_Things (дата звернення: 09.09.2023).
34. Hileman G., Rauchs M. *Global Cryptocurrency Benchmarking Study*. Cambridge : Cambridge Centre for Alternative Finance, 2017. 115 p.
35. Kārklīņš J., Mantrov V. The Place of Contract for Digital Thing in Latvian Contract Law Within the Context of the Consumer Sale Directives 2019. *Journal of the University of Latvia*. 2021. No. 14. Pp. 68–79. DOI: <https://doi.org/10.22364/jull.14.04>.
36. Lastowka G., Hunter D. The Laws of the Virtual Worlds. *California Law Review*. 2004. Vol. 92, No. 1. DOI: <https://doi.org/10.2307/3481444>.
37. Rose K., Eldridge S., Chapin L. The Internet of Things: An Overview. Understanding the Issues and Challenges of a More Connected World // Internet Society : сайт. 2015. URL: <https://www.internetsociety.org/wp-content/uploads/2017/08/ISOC-IoT-Overview-20151221-en.pdf> (дата звернення: 09.09.2023).
38. Shyshka R., Shyshka O., Shyshka N., Slipchenko A., Tkalych M. Actualización de la legislación civil de acuerdo con los estándares de calidad europeos: El ejemplo de Ucrania. *DIXI*. 2022. Vol. 24, No. 1. DOI: <https://doi.org/10.16925/2357-5891.2022.01.11>.
39. Slipchenko A. S. On the Need to Define the Concept of “Civil Turnover”. *Eurasian Academic Research Journal*. 2018. Vol. 3, No. 21. Pp. 46–52.

Надійшла до редакції: 12.09.2023

Прийнята до опублікування: 17.10.2023

REFERENCES

1. Baadzhy, N. P. (2017). Legal nature of legal relations on the Internet. *Journal of Civil Studies*, 22, 112–116.
2. Baranov, A. A. (2013). *Internet: object of legal relations and subject of regulation*. Law of Ukraine; Right.
3. Bieliakov, K. I. (2016). The Conceptual and Methodological Bases of Regulation the New Types of Information Relations: “Virtual Legal Relationships”. *Lex Portus*, 2, 47–63.
4. Blazer, C. (2006). The five indicia of virtual property. *Pierce Law Review*, 5, 137–161.
5. Buletsa, S. B. (2022). Virtual property in the metaverse as an object of civil rights. *Uzhhorod National University Herald. Series: Law*, 72(1), 126–133. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.72.21>.
6. Bytiak, O. Yu. (2015). Legal regulation of joint ventures related to the Internet. *Problems of Legality*, 129, 198–207.
7. Donets, A. H. (2023). Contract of Custody of Virtual Assets (Crypto Custody) According to the Legislation of Ukraine. *Theory and Practice of Jurisprudence*, 2(22), 40–63. <https://doi.org/10.21564/2225-6555.2022.2.267943>.
8. Fairfield, J. (2005). Virtual property. *Boston University Law Review*, 85, 1047–1102.
9. Fedosenko, N. A. (2022). Use of digital technologies in civil legal relations. *Journal of Civil Studies*, 45, 69–74. <https://doi.org/10.32837/chc.v0i45.469>.
10. Haller, S. (2010, November 29 – December 1). The Things in the Internet of Things. *Poster paper presented at Internet of Things 2010 Conference*. Tokyo, Japan. https://www.researchgate.net/publication/228488111_The_Things_in_the_Internet_of_Things.
11. Hileman, G., & Rauchs, M. (2017). *Global Cryptocurrency Benchmarking Study*. Cambridge Centre for Alternative Finance.
12. Horobets, N. O., & Maisun, I. V. (2021). Virtual objects, their place in the institute of ownership. *Juridical Scientific and Electronic Journal*, 5, 52–54. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-5/11>.
13. Kārklīņš, J., & Mantrov, V. (2021). The Place of Contract for Digital Thing in Latvian Contract Law Within the Context of the Consumer Sale Directives 2019. *Journal of the University of Latvia*, 14, 68–79. <https://doi.org/10.22364/jull.14.04>.
14. Kharytonov, Ye. O. (2018). The domestic concept of property rights before the challenges of the information society. *Journal of Civil Studies*, 29, 82–88.
15. Kharytonov, Ye. O., & Kharytonova, O. I. (2017). “Internet relationships” and “Internet Legal Relationships”: Defining the Concept and Essence. *University Scientific Notes*, 3, 27–38.
16. Kokhanovska, O. V. (2017). Private-legal understanding of information relations in Ukraine. *Journal of Civil Studies*, 22, 128–133.
17. Kovaliv, M., Yesimov, S., Skrynkovskyi, R., Krasnytskyi, I., Mazur, Yu., Harasym, P., & Kniaz, S. (2021). Features of Legal Relations that Arise on the Internet. *Path of Science*, 7(3), 1001–1007. <https://doi.org/10.22178/pos.68-4>.

18. Kud, A. A. (2020). The Phenomenon of Virtual Assets: Economic and Legal Aspects. *International Journal of Education and Science*, 3(3), 30–42. <https://doi.org/10.26697/ijes.2020.3.3>.
19. Lastowka, G., & Hunter, D. (2004). The Laws of the Virtual Worlds. *California Law Review*, 92(1). <https://doi.org/10.2307/3481444>.
20. Lohoida, V. M. (2022). *Cryptocurrencies as an objects of civil rights: a comparative legal analysis* [Candidate dissertation, Uzhhorod National University].
21. Maidanyk, R. A. (2022, September 29). *Digital thing: concept and legal nature* [Conference presentation abstract]. Sixth All-Ukrainian Scientific and Practical Conference “Actual problems of intellectual, information, IT and Internet law”, Lviv, Ukraine.
22. Maidanyk, R. A., Maidanyk, N. I., & Popova, N. R. (2022). Digital things. The law of Ukraine is on the way to a broad understanding of the matter. *Scientia*, 1, 84–88.
23. Michurin, Ye. (2022). Digital Technology Objects and their Legal Regulation. *Copernicus Political and Legal Studies*, 1(3), 22–29. <https://doi.org/10.15804/CPLS.20223.03>.
24. Nekit, K. H. (2019). The underlying characteristics of virtual property ownership and usage. *Journal of Civil Studies*, 32, 86–92.
25. Nekit, K. H. (2021). Digital data and information as objects of ownership. *Journal of Civil Studies*, 42, 38–43. <https://doi.org/10.32837/chc.v0i42.433>.
26. Nekit, K. H. (2022). Virtual assets as a type of digital commodity. *Journal of Civil Studies*, 45, 53–57. <https://doi.org/10.32837/chc.v0i45.466>.
27. Prylypko, S. M., Hetman, A. P., Atamanova, Yu. Ye. et al. (2013). *Legal regulation of innovative relations*. Yurait.
28. Rose, K., Eldridge, S., & Chapin, L. (2015). The Internet of Things: An Overview. Understanding the Issues and Challenges of a More Connected World. Internet Society. <http://www.internetsociety.org/sites/default/files/ISOC-IoT-Overview-20151022.pdf>.
29. Savanets, L. M., & Stakhyra, H. M. (2019). Digital content as an object of copyright law. *Uzhhorod National University Herald. Series: Law*, 59(1), 167–170. <https://doi.org/10.32782/2307-3322.59-1.35>.
30. Shyshka, R., Shyshka, O., Shyshka, N., Slipchenko, A., & Tkalych, M. (2022). Updating civil legislation in accordance with European quality standards: the example of Ukraine. *DIXI*, 24(1). <https://doi.org/10.16925/2357-5891>.
31. Slipchenko, A. S. (2018). On the Need to Define the Concept of “Civil Turnover”. *Eurasian Academic Research Journal*, 3(21), 46–52.
32. Slipchenko, A. S. (2023, May 19). *Civil circulation of digital content* [Conference presentation abstract]. Science and practice conference, dedicated 98th anniversary of the birth of O. A. Pushkin “Problems of civil law and process”, Vinnitsa, Ukraine.
33. Slipchenko, S. O. (2013). *Personal non-property legal relations regarding movable objects*. Disa plus.
34. Slipchenko, S. O. (2015, February 27). *System of intangible objects of civil law* [Conference presentation abstract]. International science and practice conference dedicated 93rd anniversary from the day of birth of Doctor of law, Professor, Member-correspondent of Academy of Sciences of the Ukrainian SSR V. P. Maslova “Actual problems of private law”, Kharkiv, Ukraine.
35. Slipchenko, S. O. (2023, May 19). *Online account in the civil law of Ukraine* [Conference presentation abstract]. Science and practice conference, dedicated 98th anniversary of the birth of O. A. Pushkin “Problems of civil law and process”, Vinnitsa, Ukraine.
36. Stakhyra, H. (2017). Material and legal problems of the nature of digital content. *Entrepreneurship, economy and law*, 11, 55–58.
37. Stakhyra, H. M. (2020). *Civil and legal regulation of circulation of digital content* [Doctoral dissertation, West Ukrainian National University].
38. Titova, H. (2021). *Settlement relations in the field of electronic commerce*. Khmelnytskyi.
39. Tymoshenko, Ye. A. (2020). The problem of determining the right of virtual property as an object of legal relations. *Law Review of Kyiv University of Law*, 3, 264–267. <https://doi.org/10.36695/2219-5521.3.2020.47>.

Received the editorial office: 12 September 2023

Accepted for publication: 17 October 2023

ANATOLII SVIATOSLAVOVYCH SLIPCHENKO,

*Candidate of Law,
Kharkiv National University of Internal Affairs,
Department of Civil Law and Procedure;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2439-4951>,
e-mail: slipchenkoanatolii@gmail.com;*

SVIATOSLAV OLEKSANDROVYCH SLIPCHENKO,

*Doctor of Law, Professor,
Kharkiv National University of Internal Affairs,
Department of Civil Law Disciplines;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8891-7152>,
e-mail: sviats66@gmail.com*

DIGITAL THING AS A “NEW” OBJECT OF “NEW” CIVIL LEGAL RELATIONS

The article is devoted to theoretical comprehension and establishment of the concept of digital things as “new” objects of “new” civil legal relations which is proposed to be introduced into the civil legislation of Ukraine. It is obvious that in case of emergence of any new objects of civil rights which have become a prerequisite for the emergence of previously unknown relations, there is a need to establish an appropriate legal regime for such goods. Otherwise, the whole type of civil relations will remain unregulated, and this will have a negative impact not only on civil turnover, but will also create conditions for an increase in the number of violations of subjective rights. Therefore, the author analyses the legal relations which arise in the “digital environment” and which are proposed to be considered as new ones in the legal literature, and examines the objects of civil rights in such legal relations. The study concludes that the legal relations arising in the “digital environment” are fully covered by the already known types of civil legal relations and are not new in comparison with the existing ones, and a digital thing is not a new object of civil rights. It is just a new and additional name for long-known and even traditional objects of civil rights, including services, property rights, information, results of intellectual and creative activity, tradable objects of personal non-property legal relations, etc. The only peculiarity of virtual objects is that they are created and provided with the help of digital technologies, an Internet resource. It has been established that an online account is not an object of civil rights at all. It is only the result of recording data in the form of a digital code that allows computer equipment to identify, recognise a particular user and the limits of his/her access to certain Internet resources. A persistent computer (digital, electronic, software) code that is recorded in a database and located (stored) on a server is not an independent object of civil rights, but is only a record.

Key words: *object of civil rights, virtual asset, digital thing, information, results of intellectual and creative activity, Internet legal relations, electronic legal relations, IT legal relations.*

Цитування (ДСТУ 8302:2015): Сліпченко А. С., Сліпченко С. О. Цифрова річ як «новий» об’єкт «нових» цивільних правовідносин. *Право і безпека*. 2023. № 4 (91). С. 68–81. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2023.4.06>.

Citation (APA): Slipchenko, A. S., & Slipchenko, S. O. (2023). Digital thing as a “new” object of “new” civil legal relations. *Law and Safety*, 4(91), 68–81. <https://doi.org/10.32631/pb.2023.4.06>.